

Seminariedag 2007

De Crisis in de Oecumene.

Hoe Oud-Katholieken zouden kunnen bijdragen aan een oplossing.

Dr. Joris A.O.L. Vercammen
Aartsbisschop van Utrecht.

Vooraleer we vorig jaar naar Porto Alegre afreisden voor de negende Assemblee van de Wereldraad van Kerken, werden we door Ineke Bakker in een bijdrage in *Volzin* geconfronteerd met de doelloosheid van de oecumene.¹ De oecumene mist doel, schrijft de voormalige algemeen secretaris van de Nederlandse Raad van Kerken. 'De vraag is immers in hoeverre het streven naar zichtbare eenheid nog werkelijk als een bestemming van de trein wordt ervaren. Hoewel er ondertussen veel eenheid is gegroeid, zij het dan ten dele – en in sommige gevallen grotendeels – buiten de kerkelijk instituten om.' Bakker reageert daarmee op een uitspraak van iemand die stelde dat gelovigen ongeduldig zouden zitten te wachten op de komst van de trein van de formele oecumene want ze zouden er wat graag willen opspringen. Voor Ineke Bakker is niets minder zeker dan dat. Individuele gelovigen zijn volgens haar reeds lang per fiets op de bestemming aangekomen: de gemeente of parochie om de hoek waar ze zich thuis voelen, van welke denominatie die ook mag wezen. Crisis in de oecumene dus. Daarop wil ik zo meteen eerst kort ingaan. Onmiddellijk zullen we ons daarbij de vraag stellen hoe wij als Oud-Katholieken aan die crisis iets zouden kunnen doen en of dat ook van ons verwacht kan worden. Dat is het eerste punt. Het concept van de 'nieuwe katholiciteit' is daarbij van bijzonder belang. Dat zal ik dan ook schetsen – tweede punt -om het meteen ook te bekijken in het licht van het oud-katholieke kerkverstaan, het derde punt van mijn uiteenzetting. In een vierde punt zal ik uitgebreid ingaan op de huidige stand van zaken van ons oecumenisch bezig-zijn en op de ideeën die daarover recent ontwikkeld werden. Afsluiten doe ik met een korte slotbeschouwing.

1. Crisis in de oecumene

De crisis in de Oecumene is een ecclesiologische crisis. De kern van die crisis is, volgens professor Anton Houtepen, dat de dragers van de traditie met de traditie zelf verwisseld worden. Met andere woorden dat de dragers zichzelf zozeer met de traditie identificeren dat ze denken zelf de traditie te zijn. De ecclesiologische crisis die aan de grondslag ligt van de crisis in de oecumene wortelt in een verkeerd begrepen begrip van de traditie, die de drager van de traditie voor de eigenlijke inhoud neemt die vervolgens wordt uitgedrukt in bepaalde formuleringen en vormen die bijgevolg voor absoluut worden aangezien.²

Een voorbeeld van deze problematiek konden we recent opnieuw beleven in de uitspraken van het Vaticaan over de status van protestantse kerken. Het betrof daarbij in wezen een herhaling van wat in het jaar 2000 reeds in het document *Dominus Iesus* gesteld werd. Niettegenstaande dat dit soort van uitspraken van de zijde van kardinaal Kasper erg genuanceerd worden³, wekken ze toch de indruk dat de Rooms-Katholieke Kerk zich het recht toeigent alleen te beslissen over de criteria waaraan een kerk dient te voldoen om volwaardig kerk te zijn. Zij stelt zich op als de moeder van alle kerken die het recht heeft de andere op hun kerk-zijn te beoordelen. Toch is ook de Rooms-Katholieke kerk slechts een

¹ Ineke Bakker, De oecumene mist doel. *Volzin* 2006/??

² Anton Houtepen, Oikumene oder der Weg zu einer neuen Katholizität, *IKZ* 96 (2006), blz. 13

³ Cf. de toespraak van kardinaal Kasper tot de derde Europese oecumenische assemblee, Sibiu september 2007; vgl. ook Walter Kasper *Wege der Einheit. Perspektive für die Ökumene*, Freiburg 2005.

denominatie naast andere denominaties. Het is onterecht haar met de universele kerk te identificeren, integendeel moet ook zij zich tot andere confessies verhouden en verantwoorden.⁴

De diepe crisis waarin de oecumene verkeert, staat in schril contrast met haar vroegere succes. De Oecumenische beweging heeft in feite zeer veel bereikt en de crisis die ze doormaakt is in zekere zin ook een gevolg van dat succes. Het feit namelijk dat men erin geslaagd is zoveel christenen samen te brengen die bovendien ook nog zo erg van elkaar verschillen, heeft mede als gevolg dat natuurlijk ook de grote verscheidenheid aan het licht gekomen is. Het Lima-document bv., een monument van een tekst, drukt enerzijds de convergentie tussen de kerken uit waardoor het – anderzijds – meteen de ruimte schept opdat die punten waar men het nog niet over eens is evengoed en uitdrukkelijker dan voorheen aan de oppervlakte kunnen komen.⁵ Wat we nu leren is dat de Eenheid niet vanuit een theoretisch opgesteld ideaalbeeld te construeren is, maar dat die maar groeien kan als de reële verschillen concreet met elkaar worden verzoend. De verscheidenheid onder de christenen op een constructieve wijze aanwenden zodat ze de eenheid niet in de weg staat, dat is de belangrijkste opdracht waarvoor de oecumenische beweging staat.⁶ Daarom is wellicht het mogelijk maken en het bevorderen van de communicatie de belangrijkste opgave voor de Oecumene vandaag.⁷ Het bevorderen van de communicatie is dus van uitzonderlijk groot belang. Daarin is dan ook de waarde gelegen van grote ontmoetingen zoals die onlangs in Sibiu gehouden 'derde Europese Oecumenische assemblee'. Men dient daarbij m.i. echter ook te bedenken dat deze communicatie ook concrete resultaten op het terrein van de toenadering tussen kerken moet opleveren, anders zou de motivatie om met elkaar te communiceren er op de duur ook wel bij in kunnen schieten. Het initiatief van het 'Global Christian Forum', waarbij zowel de Wereldraad, het Vaticaan, de Pinksterkerken en de evangelicale beweging betrokken zijn, moet eveneens in dit kader gesitueerd worden. Er is dus behoefte aan concrete resultaten en die kunnen slechts geboekt worden als men van de realiteit uitgaat, deze aanvaardt en bereid is erop in te gaan. Als Oecumene abstract blijft, zal ze alleen de vervreemding vergroten. Ze wordt dan tot een bureaucratisch systeem waarvan weinig hoopvols te verwachten valt. Dan wordt de oecumene tot een tijdverdrijf voor mensen die er hun hobby of zelfs hun beroep van maken.

Concreet wordt men als men zich van de eigen concrete context – van de eigen contextualiteit – bewust wordt. Een confessionele identiteit is nooit objectief. Ze heeft altijd ook alles te maken met de culturele en maatschappelijke context waarin ze is ontstaan en waarin ze zich verder ontwikkelt. Het Lutheranisme is maar te begrijpen tegen de achtergrond van Luthers' protest tegen mistoestanden in zijn tijd. Bovendien krijgt dat Lutheranisme heden ten dage gestalte in verschillende culturele contexten en ziet het er in Afrika of Amerika dan ook anders uit. Het is belangrijk dat een confessionele groep zich op de eerste plaats verstaat als een 'hermeneutische gemeenschap' die uitgaande van een bepaalde traditie op zoek gaat naar de zin van leven en wereld in de eigen culturele en maatschappelijke context waarin men zich bevindt.⁸ Als kerken elkaar bovendien vinden in een gemeenschappelijke reflectie naar de zin van mens en wereld, dan wordt de eenheid onder elkaar daardoor sterk gestimuleerd.

---

⁴ Walter Kasper *Wege der Einheit. Perspektive für die Ökumene*, blz.115-116.

⁵ Vgl. Bert Hoedemaker, De Lima teksten, een terugblik na vijf en twintig jaar. *Symposium Rvk en OKKN 29 september 2007*, en Margriet Gosker, Wat hebben de Nederlandse kerken met het Limarapport gedaan? *Symposium Rvk en OKKN 29 september 2007*

⁶ Walter Kasper *Wege der Einheit. Perspektive für die Ökumene* blz. 247 e.v.

⁷ Bert Hoedemaker *Oecumene als leerproces. Inleiding in de Oecumenica*. Zoetermeer, 2005 (3^e uitgave), blz. 42-45

⁸ Houtepen *a.a.* 15

Een voorbeeld hiervan is de Porvoo-overeenkomst, waarbij de Lutherse Kerken van Zweden, Noorwegen en de Baltische staten en de Anglicaanse kerken van Groot Brittannië en Ierland intercommunie met elkaar zijn aangegaan. Deze overeenkomst gaat precies uit van de missie waartoe al deze kerken zich geroepen voelen om het evangelie te concretiseren in de eigen context. De uitdaging die ze zichzelf stellen is de eigen tradities en de boodschap van de Schrift te betrekken op de maatschappelijke en culturele vragen waarmee zij zich in hun eigen context geconfronteerd zien.⁹ Door zich deze vragen aan te trekken wordt men trouwens alleen maar betere christenen en daarom is die betrokkenheid eveneens een stimulans voor de oecumene. Overigens is de versplintering van het christendom ook een feit dat een aspect vormt van de cultuur waarin we leven en dat dus ook als cultureel fenomeen moet waargenomen worden.¹⁰ Daarbij verwijst het gebrek aan eenheid onder de christenen naar het gebrek aan eenheid onder de mensen, het gebrek aan eenheid in de wereld. Deze vaststelling leidt ons naar de werkelijke roeping van de oecumenische beweging die erin bestaat bij te dragen tot de eenheid onder de mensen en dus tot vrede op de wereld die geroepen is geborgenheid te bieden aan allen die er leven.

Hoe kunnen we deze crisis het hoofd bieden? Hoe kunnen we haar boodschap begrijpen en de kansen die ze ons biedt grijpen? Volgens Houtepen zijn er daarvoor drie zaken nodig: (1) een kwalitatieve opvatting van de eenheid en de heiligheid van de kerk; (2) een naar waarde schatten van de apostolische traditie als een geschenk van God aan ons; (3) het bewustzijn dat ons in die traditie de weg naar de katholiciteit wordt getoond waarmee de gemeenschap onder de mensen mogelijk is.¹¹ Men heeft in deze voorwaarden de klassieke kenmerken van de kerk (de 'notae ecclesiae') gehoord: de kerk die geroepen is heilig, apostolisch en katholiek te zijn. Met het werken aan deze voorwaarden zullen wij er volgens hem in slagen een 'nieuwe katholiciteit' te realiseren. Deze term heeft Houtepen van Robert Schreier. Deze nieuwe katholiciteit, aldus deze auteur, is in staat de confessionele geslotenheid te doorbreken opdat de christenen de wereld wat meer hoop en uitzicht zouden geven. Want daartoe zijn christenen toch in de wereld!

Wij noemen ons 'katholiek' zoals de oude kerk katholiek was. Vandaar dat we de vraag niet kunnen ontlopen wat deze 'nieuwe katholiciteit' in onze ogen betekent en hoe wij eventueel daaraan zouden kunnen bijdragen. Met het concept van de 'oud-kerkelijke oecumene',¹² zoals Küry het noemt, heeft de Unie van Utrecht toentertijd bijgedragen aan de oecumenische beweging. De vraag is of we op een zelfde wijze met een meebouwen aan een nieuwe katholiciteit een zekere betekenis zouden kunnen hebben voor de oecumenische beweging. Indien dat zo zou zijn dan zou dat betekenen dat wij ons als oud-katholieken herkennen in het concept van de nieuwe katholiciteit als een expressie van wat wij menen dat onze roeping is.

We verstaan ons toch als een ecclesiologische poging om de eenheid onder de christenen te dienen. We zijn toch geen aparte confessie in de strikte zin van het woord¹³, maar meer een beweging die de kerk scherp wil houden wat haar missie in de wereld betreft. Het is

---

⁹ John Hind, Anmerkungen zu 'Porvoo' aus anglikanischer Sicht im Hinblick auf die Gemeinschaft mit den altkatholischen Kirchen. *IKZ* 90 (2000), blz. 27

¹⁰ Leo Koffeman *De oecumenische beweging*. Kampen, 2005, blz. 124-125.

¹¹ Houtwespens *a.a.* blz. 12, vrij geciteerd.

¹² Urs Küry *Die altkatholische Kirche*. Stuttgart, 1966, blz. 361-362

¹³ Urs von Arx Identity, Plurality, Unity – what's the right Blend? Some reflections from an Old Catholic Perspective. In: Jeremy Morris and Nicholas Sagovsky (eds.) *The unity we have and the unity we seek. Ecumenical prospects for the third millennium*. London, 2003, blz. 9-10.

belangrijk ons ervan bewust te zijn dat precies dat aspect van het oud-katholieke zelfverstaan ons kansen geeft die andere kerkelijke gemeenschappen minder hebben.¹⁴ Maar laat ons eerst verkennen wat Robert Schreiter onder die 'nieuwe katholiciteit' verstaat om dat vervolgens tegen het licht te houden van de oud-katholieke opvattingen over kerk en haar zending.

2. De 'nieuwe katholiciteit'¹⁵

Robert Schreiter is een Amerikaanse theoloog die in Nijmegen bij Edward Schillebeeckx gepromoveerd is en is er thans hoogleraar 'Theologie en cultuur' is. Verder is hij hoogleraar voor systematische theologie aan de Catholic theological Union te Chicago. In 1985 schreef Schreiter zijn boek *Constructing local theologies*¹⁶ waarmee hij bekend werd. Hij zet er zich in af tegen de universaliteitsanspraken van de westerse theologie en onderzoekt het ontstaan van regionale, cultuurgebonden theologieën die meer recht doen aan en meer kansen bieden voor de noodzakelijke inculturatie van de evangelische boodschap.

2.1 Het begrip 'katholiciteit'

Als de kerk werkelijk een missie heeft voor de wereld en als die missie heet 'verzoening' en 'eenheid onder mensen' tot stand te brengen, dan moet de kerk ook in staat zijn – of daartoe gemaakt worden – met die wereld te communiceren. Het moet de bedoeling zijn actief op te treden in plaats van slechts reactief in te grijpen als ontwikkelingen reeds een feit zijn.

Het concept van 'katholiciteit' slaat nu precies op die missie voor Verzoening en eenheid van de kerk in een wereld die in de greep van ontwikkelingen die men 'postmodern' noemt, uit elkaar dreigt te vallen. Zoals bekend, hebben we het begrip 'Katholiciteit' te danken aan Ignatius van Antiochie en stamt het uit het begin van de tweede eeuw. Het heeft twee brandpunten: universaliteit en orthodoxie. De geografische betekenis en ook de juridische betekenis zijn eerst later gekomen. Het gaat er oorspronkelijk bij 'katholiciteit' om (1) de vraag hoe de kerk haar verhouding tot de wereld, als woonplaats van mensen, ziet en (2) om de vraag hoe de kerk haar opdracht om het evangelie te verkondigen ter hand en ter harte neemt. We kunnen beide brandpunten ook benoemen als respectievelijk 'eenheid' en 'volheid', waarmee dan enerzijds de integratie van verschillende delen in een geheel wordt bedoeld en anderzijds het 'compleet-zijn' (of de 'waarheid') van het geloof. Katholiciteit situeert zich op het snijpunt van het globale en het locale is een poging om het perspectief van de complete eenheid en samenhang overeind te houden middenin een realiteit waar de tegenstellingen dominant zijn en de verbrokkeling domineert. Katholiciteit heeft alles met een streven naar 'heelheid' en dus met een proces van 'heling' te maken. Dat proces bestaat eruit dat met alle tegenstellingen en verschillen toch een eenheid kan worden opgebouwd omdat mensen ertoe komen de eigen grenzen te erkennen en te accepteren waardoor de ervaring van een 'verzoenende verscheidenheid' mogelijk wordt. Uitwisseling en communicatie zijn de hoofdkleuren van dat 'helingsproces', dat in de loop van de hele conciliaire geschiedenis met min of meer succes gestalte heeft gekregen.¹⁷

2.2 Eenheid en waarheid: telkens drie voorwaarden

¹⁴ Vgl. Joachim Vobbe, *Einheit in der Vielfalt oder Einigkeit im Dissens? Ökumenische Erfahrungen und Perspektiven aus alt-katholischer Sicht*. (KAN-Dokumentation) Dok.Nr.10, Bonn, 27 September 2005.

¹⁵ Robert J. Schreiter *Die neue Katholizität. Globalisierung und die Theologie*. (Theologie Interkulturell, Band 9), Frankfurt 1997 en van dezelfde auteur: *Globalisierung, Postmoderne und die neue Katholizität. Ökumenische Rundschau* 53 (2004)/2.

¹⁶ Robert J. Schreiter *Constructing local theologies*.

¹⁷ Vgl. Peter Schineller en Siegfried Wiedenhofer, geciteerd door Schreiter *a.w.* blz. 219

2.2.1 Eenheid in het geloof

Hoe was en is het voor de kerken mogelijk 'eenheid' te bereiken onder elkaar? Schreiter ziet dat ze daartoe aan de volgende drie voorwaarden hebben voldaan.

De eerste voorwaarde heeft te maken met de universaliteit van de christelijke boodschap. Men ging er – bij het begin van het christendom - van uit dat het voor alle culturen mogelijk was om voor de christelijke boodschap open te staan. Vertrekpunt is dus dat de cultuur een vruchtbare bodem is voor het Woord van God, maar natuurlijk doet ook de werkelijkheid van de zonde zich gelden en perkt de realiteit in. Men is ervan overtuigd dat de christelijke boodschap universeel is en men streeft bijgevolg ook de interculturatie van die boodschap na. Men probeert als het ware 'verborgen schatten' in de cultuur te zoeken. (zoals Paulus op de Aeropaaag)

Omdat er dus een osmose tussen christelijke boodschap en cultuur kon plaats vinden was de kerk ook in staat culturen met elkaar in contact te brengen waardoor ze hun diepste verlangens ook in elkaar gereflecteerd zagen. De christelijke boodschap maakt het mogelijk dat men daarover met elkaar communiceert.

Het diepe verlangen van elke mens – en het wordt in elke cultuur weerspiegeld – is dat naar geborgenheid. Wie dit verlangen ernstig neemt ziet nog duidelijk hoezeer conflicten en tegenstellingen eerder zorgen voor gebrokenheid en isolement. Dat geldt niet alleen voor het individuele maar eveneens voor het maatschappelijke vlak. Daarom is het onmogelijk aan eenheid te bouwen zonder de solidariteit met hen die het gelag van maatschappelijke conflicten betalen te cultiveren. Met andere woorden: er is geen eenheid onder mensen mogelijk zonder solidariteit met armen en onderdrukten. Dat is een tweede voorwaarde.

Evenmin is het mogelijk aan eenheid te werken zonder het anders-zijn van de ander te accepteren. Dat is de derde voorwaarde. Het gaat erom de eigen waarde van de ander te ontdekken, te bevestigen en te bevorderen. De achterliggende gedachte is dat alle culturen in meer of mindere mate van de creativiteit van de Schepper getuigen. Men wil zich daarom ook duidelijk afzetten tegen die krachten die de waarde van een cultuur niet respecteren maar integendeel deze onderdrukken. Verscheidenheid van culturen wordt dus gezien als een verrijking voor de eenheid, uniformiteit als een verarming.

2.2.2 De waarheid ('volheid') van het geloof

De vraag is nu hoe de kerken er in slaagden en slagen de volheid van het geloof met elkaar te delen. Ook op dat punt ziet Schreiter drie voorwaarden.

De eerste voorwaarde heeft te maken met het feit dat het centrum van de christelijke boodschap geen overtuiging is, maar een geschiedenis, een gebeuren. Het is de geschiedenis van het leven, sterven en verrijzen van Christus. Dit gebeuren kan in zeer verscheiden culturele codes uitgedrukt en gecommuniceerd worden, precies omdat het een levensgeschiedenis van een mens betreft en niet een abstract idee of ideeëngeheel. De opdracht is trouwens de navolging van Christus te verkondigen (de *Imitatio Christi*) en ook dat betreft in eerste instantie een praxis en dus niet zozeer een (notionele) overtuiging.

Deze navolging is het wat christenen in verschillende culturen met elkaar verbindt.

Dat alle nadruk komt te liggen op de concrete navolging betekent echter niet dat de gelovige duiding ervan in woorden en begrippen zonder belang zou zijn. Die duiding – dat theologiseren dus – is eveneens een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle christenen en bijgevolg is het voorwerp van een permanent uitwisseling- en communicatieproces. De orthodoxie, met andere woorden, komt tot stand in een communicatieproces en wordt niet door een of andere instantie opgelegd. Gedurende deze processen komen bepaalde formuleringen tot stand die echter door de christenen in verscheidene culturen ook dienen gerecipieerd te worden, herkend en vervolgens

geaccepteerd dus als uitdrukking van het eigen geloofsaanvoelen. Geslaagde receptieprocessen zijn een verrijking voor het geloof, niet geslaagde receptie is een teken dat de boodschap niet begrepen werd en/of niet begrepen kon worden. Daarom is het van groot belang zorgvuldig om te gaan met de communicatie. Als de niet-receptie zich doorzet is er geen ander alternatief dan het duidingsproces weer van voor af aan over te doen. Receptie is een tweede voorwaarde voor de verbondenheid in de volheid van het geloof.

Het geloof is een praktische aangelegenheid en de kerken is er alles aan gelegen om de al te menselijke gang van zaken in de wereld om te buigen in de richting van het Koninkrijk der Hemelen. De verkondiging van het evangelie betreft dus niet alleen de bekering van individuen, maar evenzeer de maatschappelijke veranderingen. Met de thema's van verzoening en eenheid wordt de wereldwijde mensengemeenschap ook een doel aangeboden dat ingaat op de vervulling van de diepste menselijke verlangens. De kerk die zich om God bekommert en daarom dus ook om het heil van mensen, kan niet anders dan haar vaardigheid ontwikkelen om maatschappijen en culturen op een dusdanige wijze te beïnvloeden dat ze zich voor deze doelen ook openen. Dat is de derde voorwaarde om in de volheid van het geloof te blijven.

Samenvattend kan men stellen dat Schreiter de overtuiging is toegedaan dat een nieuwe katholiciteit, die streeft naar eenheid en waarheid in het geloof, helemaal mede bepaald wordt door de uitwisseling en communicatie tussen culturen.¹⁸ Overigens is 'communicatie' ook een grondvoorwaarde voor het geloof zelf. Het geloof is immers een geschenk, een genade, dat slechts in dialoog te ontvangen is. Het geloof wordt van mens tot mens doorgegeven en zonder mensen kan het Woord Gods geen toegang vinden tot iemands hart. In de open dialoog van mensen onder elkaar beleeft men de vrijheid om op zoek te gaan naar de waarheid en om deze ook eventueel te belijden.¹⁹ Met andere woorden: zonder dialoog met de cultuur en met andere zoekende mensen verwordt het geloof tot ideologie die niet meer dan een fossiele afdruk van een authentiek geloof kan zijn.

3. Tegen het licht van de Oudkatholieke traditie...

De vraag is nu hoe we de zgn. "nieuwe katholiciteit" evalueren in het licht van het oud-katholieke denken over de kerk en hoe wij eventueel in staat zijn mee te werken aan de bevordering ervan.

Globaal genomen moet men vaststellen dat een aantal cruciale punten van de oud-katholieke ecclesiologie – hoewel niet alle - in dit concept van de nieuwe katholiciteit in principe terug te vinden zijn.

De nadruk die wij leggen op de lokale kerk als concrete context voor de inculturatie van de evangelische boodschap en het streven dat deze lokale kerken in een conciliaire gemeenschap met elkaar verenigd zijn, vinden we duidelijk terug in het concept. Die gemeenschap is het resultaat van een streven naar 'eenheid' waarbij concrete solidariteit op basis van de acceptatie van een terechte verscheidenheid in de praktijk wordt gebracht.

Verder kan men met betrekking tot het streven van de kerken om 'in de waarheid van het geloof' te blijven de volgende opmerkingen maken. Ten eerste is daarbij onze opvatting van de lokale kerk als 'interpretatiegemeenschap'²⁰ van belang opdat de boodschap überhaupt in een concrete context verkondigd zou kunnen worden.

---

¹⁸ Schreiter *a.w.* 225

¹⁹ Walter Kasper *a.w.* blz. 243

²⁰ De term is van Zirker *Ekklesiologie*. Düsseldorf, 1984

Ten tweede kan men zeggen dat onze opvattingen over de conciliaire samenwerking van lokale kerken en hun bisschoppen, zoals dat in de preambule van het statuut van de Bisschoppenconferentie terug te vinden is²¹, de interculturele uitwisseling en communicatie, zoals die door Schreiter beschreven wordt, duidelijk beoogt. Dat neemt niet weg dat er nog duidelijk het nodige te doen blijft om een en ander ook in de praktijk te brengen.

Men kan echter – ten derde – vragen stellen over de maatschappelijke betrokkenheid van onze ecclesiologie. Precies op dat punt valt er nog veel te doen. Alleen al het idee dat onze wijze van denken over de kerk en de manier waarop wij in de praktijk ‘kerk’ zijn, een maatschappelijke relevantie zou kunnen hebben, is m.i. nog veel te weinig voorwerp van theologische reflectie geweest. Toch gaat het daarbij om een uiterst cruciaal punt, want wie zich niet verhoudt tot de wereld, neemt niet langer deel aan de missie die de kerk in die wereld heeft en sluit zich dus op in zelfbetrokken tijdverdrijf.

Waar men enerzijds kan vaststellen dat het concept van de ‘nieuwe katholiciteit’ in zekere mate spoort met onze ecclesiologische opvattingen, mag men anderzijds de ogen niet sluiten voor wat er in dit concept volgens diezelfde opvattingen ook ontbreekt. Ten eerste vinden we dat de ervaring dat ‘eenheid’ en ‘waarheid’ niet alleen vrucht van menselijke inspanning zijn, maar tegelijk ook geschenk, te weinig aanwezig is. Uiteindelijk vinden we onze ‘eenheid’ rond de Tafel van de Heer. Rond dezelfde tafel worden onwaarheden ontmaskerd en blijft slechts over wat werkelijk het geloven waard is. Het is bij het vieren van de eucharistie dat wij aan elkaar en dat wij samen aan de wereld gegeven worden. In de eucharistie worden de gedoopten tot kerk samen geroepen en gemaakt tot

Gods gave, godsgeschenk dus, aan de wereld. Het is dus niet alleen van belang dat het Jezusverhaal in het centrum staat en van mens tot mens doorgegeven wordt. Hoewel dat belangrijk is voor de kerk, dient men zich ervan bewust te zijn dat het de Levende zelf is, aanwezig in de sacramentele tekenen, die mensen tot kerk roept en samensmeedt. Ten tweede, en sterk met het vorige verbonden, is de betekenis van het apostolische ambt in de kerk. Het ambt vormt de levende verbinding met de oorsprong en vandaar ook met de andere lokale kerken. Het ambt is de garantie dat de kerk de verbinding met de oorsprong niet verliest. Vandaar dat het ambt ook bron van eenheid is. Katholiciteit zonder apostolisch ambt is een onvolledige katholiciteit.²²

We kunnen principieel en samenvattend stellen dat de oud-katholieke ecclesiologie in staat is mee te bouwen aan de nieuwe katholiciteit en dat die daarbij het concept ook nog verbreedt door te wijzen op het genade-karakter ervan. Katholiciteit is uiteindelijk ook een gave die te ontvangen is. Als we dan teruggaan naar de opdracht die Houtepen formuleert teneinde de oecumene uit de crisis te helpen, dan kan men zeggen dat de oud-katholieke ecclesiologie inderdaad streeft naar een kwalitatieve opvatting van eenheid en heiligheid van het godsvolk, dat ze de apostolische traditie naar waarde schat als Gods gave aan de mensen waarmee hij ‘gemeenschap’ stichten wil. Vermoedelijk komt de oud-katholieke ecclesiologie het concept van de ‘nieuwe katholiciteit’ op enkele cruciale punten ter hulp en verrijkt ze het concept op enkele cruciale punten.

4. Accenten in het oud-katholiek oecumenisch commitment

In de schoot van de bisschoppenconferentie startte enkele jaren geleden een hernieuwde bezinning op de oecumenische opdrachten van de Unie van Utrecht. Het bewustzijn een eigen oecumenische opgave te hebben is in het kader van dit reflectieproces nog

²¹ Statuut van de Internationale Oudkatholieke Bisschoppenconferentie. *IKZ Sonderheft*.

²² Hoedemaker spreekt over de ‘communicatieve episcopus’, *a.w.* 299. Vgl. het document van ‘faith and order’ A *Treasure in earthen Vessels* nr. 45.

verstevigd. Vandaar dat het idee van een integratie in de Anglicaanse gemeenschap door de IBC werd afgewezen. De roeping van de Unie van Utrecht is het niet een niet-Engelssprekend anglicaans kerkverband te zijn, maar de oud-kerkelijke synodaal-katholieke identiteit te verdiepen en uit te dragen als bijdrage aan de ontwikkeling van een 'nieuwe katholiciteit', zoals we die geschetst hebben.

De vraag is nu hoe de Unie van Utrecht en de kerken die er lid van zijn een en ander concreet kunnen maken.

4.1 Het uitbouwen van de lokale kerk.

De concrete opdracht ter plekke is het uitbouwen van de lokale kerk. We hebben het dan over het niveau van een bisdom of een geheel van bisdommen, bestaande uit verschillende parochies en ingebed in een regionale culturele en maatschappelijke context. Het gaat om de christenen uit een en dezelfde cultureel-maatschappelijke omschrijving die zich aaneen sluiten als uitdrukking van hun verbondenheid in de Heer en de missionaire opdracht die daaruit volgt.

Vanuit pastoraal oogpunt biedt de lokale kerk de ruimte waar de persoonlijke betrokkenheid op de religie en de openheid op de verschillende dimensies ervan gestalte kunnen krijgen. Verschillende theologen wijzen erop dat daarmee twee voorwaarden vervuld zijn die voor de toekomstige oecumene van groot belang zijn. Concreet gaat het erom de emotionele dimensie van het geloofsleven een plaats te geven en de verbinding met de eigen biografie mogelijk te maken. Een en ander impliceert communicatie over het eigen geloofsaanvoelen en het samen ontwikkelen van vormen van 'Mystagogie' (zoals geloofsgroepen, bezinningsbijeenkomsten, Bijbelstudie, enz.)²³ De lokale kerk is de concrete ruimte waarin dit gestalte kan krijgen.

Uitgangspunt is daarbij de vraag wie allemaal aan die lokale kerk meebouwen wil en met wie men daarom contacten dient uit te bouwen. Het behoort tot de taak van een oud-katholiek bisdom aan deze lokale kerk mede vorm te geven of zelfs de leiding te nemen in het proces van de ontwikkeling van de lokale kerk. Het moet erom te doen zijn zoveel mogelijk mensen en groeperingen te vinden die mee willen bouwen aan die lokale kerk. Misschien kan de vragenlijst die aan het einde van het document van de Wereldraad, getiteld '*Called to be one church*'²⁴ in dit verband goede diensten bewijzen. Uiteindelijk moet het duidelijk worden wie van de kerken of denominaties in staat is en ertoe bereid is de politiek van de eenzijdige profilering en het isolement op te geven.

Dat we een uitnodigende houding hebben naar andere kerken toe en partners zoeken waarmee we samen aan een plaatselijke kerk willen bouwen, betekent niet dat we op gelijk welke voorwaarden en met gelijk wie in zee zouden willen gaan. Zoals reeds blijkt uit onze evaluatieve opmerkingen bij het concept van de 'nieuwe katholiciteit', staat het sacramentele karakter van de kerk voor ons centraal. Dat wil vooral zeggen dat de kerk veel meer is dan een gemeenschap en een organisatie waartoe mensen het initiatief hebben genomen. Kerk-zijn met elkaar is een roeping om gemeenschap te zijn waarin mensen verzoend met God, met elkaar en met zichzelf, zich gezonden weten tot anderen om ook hen bevrijding aan te zeggen. In de kerk beleven hoe God en mens samen horen en hoe de Heer Jezus, de Verrezenen, deze gemeenschap van God en mensen telkens opnieuw mogelijk maakt door de Heilige Geest. Het ambt is het blijvende getuigenis van

²³ Bert Hoedemaker *a.w.* blz. 305 e.v.

²⁴ *Called to be one Church* werd door de assemblee in Porto Alegre aan de kerken aangeboden al seen concrete leidraad voor het opsporen van onderlinge overeenkomsten. De Raad van Kerken in Nederland werkt aan een strategie om ook in ons eigen land met het document te werken.

het feit dat we niet op eigen initiatief maar op Gods initiatief 'kerk' mogen zijn met elkaar en voor wereld. Het gaat er oud-katholiek dus om de katholieke identiteit van de kerk te versterken omdat die rechtstreeks verwijst naar onze oorsprong en uitdrukking is van onze roeping.

Het concept van de 'nieuwe katholiciteit' leert ons dat de missionaire opdracht bij de opbouw van de lokale kerk centraal dient te staan. Het gaat erom 'gemeenschap' met cultuur en samenleving te zoeken opdat 'verzoening' kansen zou krijgen. De oude kerk leert ons dat deze missionaire opdracht christenen met elkaar verbindt.

Juist in de samenwerking met de anglicanen lijken mij op dit punt min of meer grote kansen te liggen. Gelukkig wordt ter plekke vaak reeds (soms zelfs intensief) samengewerkt door Anglicaanse en oud-katholieke parochies, maar ik denk dat een en ander nog meer systematisch zou kunnen opgezet worden. Het oplossen van de problematiek van de 'overlappende jurisdicties' op het Europese vasteland moet volgens mij ook gezocht worden in een gemeenschappelijk commitment voor de opbouw van een lokale kerk.²⁵ Het is echter niet uit te sluiten dat ook Orthodoxen en Lutheranen aan een en ander van harte hun medewerking zullen verlenen.

4.2 De 'oecumenische binnenmarkten' (Houtepen)

Houtepen legt er de nadruk op dat de Unie van Utrecht een interessante oecumenische bijdrage zou kunnen leveren door intenser contact te zoeken niet alleen met de Britse en Ierse anglicanen, maar ook met de (evangelische en Lutherse) kerken uit Scandinavië en het Balticum, Duitsland en Frankrijk. De auteur denkt daarbij aan de kerken die betrokken waren bij de overeenkomsten van Porvoo, Meissen en Reuilly. Volgens Houtepen verstaan al deze kerken zich als 'katholieke kerken' in de zin dat ze zich inhoudelijk laten bepalen door de apostolische traditie en missie en dat ze vormen van het historische episcopaat hebben behouden of het herstel ervan nastreven door verbindingen te zoeken met episcopale kerken.²⁶ Dat zou betekenen dat we op zoek moeten gaan naar de katholieke oriëntering van andere kerken om overal waar mogelijk op deze basis verbindingen aan te gaan. Doel moet toch altijd zijn scheidingen te overwinnen, dat was zo bij de aanvang van de oud-katholieke beweging in de negentiende eeuw en dat was niet anders voor de Nederlandse kerk vanaf de achttiende eeuw. De referentie aan de apostolische traditie geeft ons daarbij vaste grond onder de voeten. Het werd door ons van oudsher terecht gezien als het fundament voor de gezamenlijke christenheid en dus als weg naar eenheid.²⁷

Men kan redelijkerwijze stellen dat de weg die we sinds 1931 met de anglicanen zijn gegaan over het algemeen vruchtbaar geweest is. Dat neemt niet weg dat er ook de nodige problemen blijven die om oplossingen vragen (zie boven). Interessant voor de verdere verdieping van de samenwerking is wellicht het beperkte initiatief tot het oprichten van een 'Europees bisschopsoverleg', waarin de anglicaanse bisschoppen van het Europese vasteland, samen met hun episcopale en oud-katholieke collega's met elkaar overleggen over pastorale en missionaire vragen. Dat overleg heeft echter tot op heden nog niet geleid tot gemeenschappelijke strategieën.

---

²⁵ Vgl. Joris Vercammen *Die Hoffnung unserer Berufung. IKZ .....*; *The common Witness of Anglicans and Old-Catholics on the European Continent. Newsletter of the Society of St. Willibrord* (2005/spring) blz. 2-8; *Europe's Christian Heart: Anglicans and Old Catholics in a secularised Europe. Affirming Catholicism, York, 9 Juli 2006*, te vinden op de site van deze organisatie.

²⁶ Houtepen *a.a.* blz. 34-35

²⁷ Vgl. preambule van het statuut van de Bisschoppenconferentie, nummers 2 en 5.

Er wordt wel veel gecommuniceerd, maar er is een duidelijk gebrek aan moed om die confessionele grenzen te overstijgen. Nu is dat niet alleen een anglicaans probleem, want ook wij staan – ook in onze kleinste parochies – op onze eigenheid. Bovendien is de ‘evangeliekale identiteit’ van bepaalde anglicaanse parochies ook een groot probleem. Dat alles maakt dat we toch geen andere weg hebben dan de communicatie met elkaar verder uit te diepen en het vooral met elkaar te hebben over ons beider geloofs- en kerkverstaan. Dat we op deze weg vorderingen maken tonen ons de resultaten van de gemengde anglicaans-oud-katholieke theologenconferentie van 2005 en ook de gemeenschappelijkheid die te horen was in de toespraken van de beide Aartsbisschoppen op het Oud-Katholieken congres te Freiburg in 2006. De samenwerking met de Episcopale kerk is trouwens in dit verband ook interessant. Het gaat daarbij om een kerk die zich werkelijk inzet om haar ‘katholieke identiteit’ bewust uit te bouwen. Het is interessant vast te stellen dat deze kerk zelf om een permanente vertegenwoordiging in de IBC heeft gevraagd en dat de bisschoppenconferentie op deze vraag ook is ingegaan.²⁸ Er zij nog opgemerkt dat de Episcopale kerk ook een intercommunie- en samenwerkingsakkoord heeft met de Filippijnse Onafhankelijke Kerk.

De samenwerking met de Filippijnse Onafhankelijk Kerk kan men gedeeltelijk ook in dit verband plaatsen. De Filippijnse kerk wordt er zich meer en meer van bewust dat haar katholieke identiteit de nodige aandacht vraagt en staat open voor de nodige ondersteuning bij het uitdiepen ervan. De theologische uitwisseling tussen deze kerk en de Unie van Utrecht is daarom zeer belangrijk. Het project om gastdocenten naar de Filippijnen te sturen moet in dit kader worden gezien. Maar de werkgroep van theologen over ‘katholiciteit en Globalisering’ mag in dit verband niet onvermeld blijven. Het is een concrete poging om met verschillende partners te werken aan een ‘nieuwe katholiciteit’ waarbij de drie betrokken partijen de eigen katholieke identiteit opnieuw definiëren mede in het licht van de sociale en politieke situatie.

De dialoog met de Kerk van Zweden is in dit kader natuurlijk ook een interessante zaak. De Kerk van Zweden staat nog steeds in de apostolische successie en heeft, niettegenstaande dat zij in de zestiende eeuw aansluiting heeft gezocht bij de reformatie, haar katholieke identiteit altijd bewaard. Ze heeft een episcopaal-synodale structuur en heeft in het jaar 2000 haar status als staatskerk opgegeven. Vandaar dat het werkelijk interessant is om de vraag te stellen of er eigenlijk wel redenen zijn om geen intercommunie met elkaar te hebben. Bovendien heeft de Kerk van Zweden een gelijkaardige relatie met de Anglicaanse Gemeenschap zoals de Unie van Utrecht dat heeft. De overeenkomst van Bonn diende trouwens als model voor de overeenkomst die met de Kerk van Zweden werd gesloten. De Kerk van Zweden heeft ook een intercommunie-overeenkomst met de Filippijnse Onafhankelijke Kerk, met wie ze trouwens ook een ‘concordaat van samenwerking’ heeft. De dialoog met de kerk van Zweden hoort thuis in de politiek van de Unie van Utrecht die tot doel heeft het katholieke element in de oecumene te versterken.

4.3 De relatie met de Orthodoxen

Meer dan een eeuw al hebben Oud-Katholieken een bijzondere band met verschillende Orthodoxe kerken. Het is trouwens met de Orthodoxen dat de Unie van Utrecht de meest intensieve dialoog ooit heeft gevoerd. De dialoog vond plaats tussen 1975 en 1985 en kon succesvol afgesloten worden met de publicatie van 26 consensusteksten. De resultaten van deze dialoog werden door de verschillende oud-katholieke kerken

---

²⁸ Dat wil niet zeggen dat er geen vragen te stellen zijn bij bepaalde initiatieven die deze kerk richting Lutheranen heeft ondernomen en die ons bepaalde vragen over hun ambtsopvatting doen stellen.

gerecipieerd – geaccepteerd dus – en zouden de basis kunnen vormen voor een kerkelijke gemeenschap waarnaar al zeer lang werd uitgekeken.²⁹ Toch werden en worden van orthodoxe zijde twee onoverwinbare hindernissen gezien op de weg naar die kerkelijke gemeenschap: de toelating van de vrouwen tot het apostolische ambt en onze relatie met de anglicaanse gemeenschap. Sommigen beweren in dit verband dat wat oud-katholieken en orthodoxen nog van elkaar gescheiden houdt niet zozeer theologische maar vooral vragen met een culturele en maatschappelijke achtergrond zijn. Het maakt ons duidelijk dat, zoals de inculturatie ook in de Oude Kerk altijd een legitiem aspect van het receptieproces is geweest, dat tot op de dag van vandaag niet anders lijkt te zijn. Soms heeft men in dit verband echter de indruk dat orthodoxe kerken meer voorwaarden stellen aan niet-orthodoxe kerken dan aan orthodoxe.³⁰

De relatie tussen de Unie van Utrecht en de Orthodoxe kerken wordt door Kallis als volgt kritisch samengevat: 'Kort door de bocht kan men het zo stellen: de oud-katholieke kerk is de orthodoxe kerk van de westerse traditie zoals de orthodoxe kerk de oud-katholieke kerk is van Oosterse snit. Van deze dimensie die voor de bilaterale theologische dialogen van orthodoxen met andere westerse kerken van belang zou kunnen zijn, is men zich aan orthodoxe zijde niet bewust. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat de basis voor deze kortzichtigheid in de getalsmatige zwakte van de oud-katholieke kerken ligt. (...) Op dit punt is echter niet alleen de orthodoxe kerk in de greep van een machtsdenken, maar ook loopt de oud-katholieke kerk het gevaar verleid te worden haar eigen identiteit te vertroebelen door te zeer naar grotere kerken op te kijken.'³¹ Tegen deze achtergrond bezien lijkt het toch de moeite de samenwerking met de orthodoxe kerken ter plaatse te zoeken. Ik ben ervan overtuigd dat de Orthodoxe medechristenen van harte meewerken kunnen aan de uitbouw van een plaatselijke kerk. Zij moeten zich echter ook van confessionele en – niet minder belangrijk – nationalistische beperkingen bevrijden. Ook in dat opzicht kan het missionaire perspectief dat tot het concept van de lokale kerk hoort, voor hen zelf bevrijdend werken.³²

4.4 De relatie met de Rooms-Katholieke kerk.

Zoals bekend werd sinds een aantal jaren een nieuw begin gemaakt met de dialoog met het Vaticaan. Reeds meermalen is geprobeerd tot pastorale akkoorden te komen, zowel op het centrale niveau als op het niveau van de plaatselijke kerken. Deze pogingen hebben er zeker aan meegewerkt dat deze nieuwe internationale dialoog er is gekomen, waarbij de resultaten ervan meteen ook worden meegenomen. Reeds lang zijn verschillende theologen van beide zijden het erover eens dat de Unie van Utrecht en haar kerken vanwege Rome principieel het statuut van 'geünieerde kerk' zouden kunnen krijgen. Dat dit idee opnieuw opduikt in het kader van de huidige dialoog is hoopvol. Toch lijkt het opletten geblazen voor al te hoge verwachtingen want bepaalde problemen zijn ook niet zo gemakkelijk op te lossen. Te denken valt hier aan de Maria-dogma's die door de oud-katholieke kerken niet aanvaard worden en aan de overgang van Rooms-Katholieke geestelijken naar oud-katholieke kerken, om dan nog te zwijgen over de toelating van vrouwen tot het ambt. De vraag naar het primaatschap van de paus is er

²⁹ Urs von Arx maakte een overzicht van dit receptieproces in een niet-gepubliceerd rapport voor de bisschoppenconferentie.

³⁰ Kallis ..... IKZ ....2006, blz. 3 en 6

³¹ Kallis *a.a.* blz. 7

³² De problematiek van de Orthodox-Oudkatholieke dialoog is door Urs von Arx beschreven in zijn tot op heden nog niet gepubliceerde bijdrage: *Ein traurig-besorgter Bick auf den orthodox-alkatholische Dialog.*

wat gemakkelijker op geworden omdat de vorige paus zelf het initiatief genomen heeft daarover de discussie te openen.³³

4.5 Het idee van een 'Oecumenisch Bisschopsforum'.

We zien het als de roeping van de Unie van Utrecht om de oud-kerkelijke synodaal-katholieke identiteit te verdiepen en uit te dragen. Als de Unie zich werkelijk door de roeping laat motiveren, dan kan men er niet mee volstaan om alleen maar bilaterale betrekkingen met kerken aan te knopen, maar moet men er ook aan werken opdat tenminste de bisschoppen van al deze kerken elkaar ook zouden ontmoeten om de conciliaire band met elkaar en tussen de verschillende kerken uit te kunnen bouwen. Tegen deze achtergrond wordt er in de bisschoppenconferentie nagedacht over het oprichten van een forum voor bisschoppen van lokale kerken, die een katholieke identiteit hebben maar zich om bepaalde redenen niet willen/kunnen aansluiten bij Roomse, Orthodoxe of Anglicaanse verbanden. Dit forum kan op langere termijn de kerkelijke gemeenschap tussen al deze verschillende kerken dichterbij brengen, in zoverre die trouwens nog niet zou bestaan. Het gaat daarbij trouwens niet om een totaal nieuw idee, eerder over het actualiseren van een voorstel dat reeds vroeger op tafel heeft gelegen.³⁴ De bisschoppen die deelnemen aan het forum moet uit kerken komen die zich als katholieke kerken verstaan en deze katholiciteit ook verder uitbouwen willen als een kwalitatieve eigenschap van het christen-zijn.³⁵ Het forum moet dus duidelijk gezien worden als een poging om het katholieke element te versterken. Rooms-katholieken, Orthodoxen en Anglicanen worden daarbij niet zomaar terzijde geschoven, maar eveneens als gesprekspartners gezocht.

De samenwerking met de Filippijnse zusterkerk kan in dit kader als een begin gezien worden en het zou niet onmogelijk zijn om samen met deze kerk het initiatief voor zulk een forum te nemen. En eigenlijk is ook de kerkelijke gemeenschap die we met de Spaanse gereformeerde episcopale Kerk en de Lusitaanse Kerk van Portugal sinds 1965 hebben, een poging de kontakten met synodaal-katholieke kerken te organiseren. Ook deze beide kerken zouden opnieuw een rol kunnen spelen in het voorgestelde forum, zonder dat ze daarvoor hun lidmaatschap van de Anglicaanse gemeenschap zouden dienen op te geven.

5. Tot slot.

Ik hoop iets duidelijk gemaakt te hebben van de uitdagingen die in het oecumenische veld op de Unie van Utrecht liggen te wachten. Ik heb een en ander geconcentreerd rond het concept van de "nieuwe katholiciteit" en ik heb geprobeerd aan te geven wat de betekenis daarvan is voor de roeping van de Unie als 'gemeenschap van lokale kerken en hun bisschoppen'³⁶. Het is mijn overtuiging dat wij als Oud-Katholieke Kerken de mogelijkheid hebben een weliswaar beperkte, maar zinvolle bijdrage aan het tot stand komen van deze heilbrengende 'nieuwe katholiciteit' te leveren. Het lijkt me ook werkelijk op ons pad te liggen. Ik probeerde ook in zekere zin een verslag te geven van de belangrijkste initiatieven die we op dit vlak nemen of nog zouden willen nemen. Ik ben me ervan bewust dat het daarbij reeds om een dusdanige hoeveelheid gaat dat men zich redelijkerwijze kan afvragen of een en ander voor een beperkte gemeenschap nog wel haalbaar is.

³³ In de encycliek *Ut Unum Sint*. 1996.

³⁴ Vgl. Urs von Arx in zijn nog niet gepubliceerd artikel: Der krichliche und ökumenische Auftrag der Altkatholischen Kirchen der Utrechter Union.

³⁵ Vgl. Houtepen *a.a.* blz. 35

³⁶ Statuut van de IBC, nummer 1

Het opstellen van prioriteiten dringt zich dus op. Dat is lastig, want alles is natuurlijk van belang, toch lijkt het wijs enig reliëf aan te brengen.

Persoonlijk vind ik het werken aan de uitbouw van de lokale kerk van het grootste belang. Dit werk dat zeer concreet en nabij is, zal ook ons een duidelijk profiel geven en ook de aantrekkelijkheid van onze eigen geloofsgemeenschappen vergroten. Ik zie dus geen tegenstelling tussen het versterken van onze eigen identiteit en dit soort van oecumenische inzet. Ook de theologenconferentie van afgelopen maand vond in dit idee van de uitbouw van de lokale kerk een duidelijke concretisering van de oud-katholieke roeping.

Ten tweede denk ik dat we met het oplossen van de problematiek van de overlappende jurisdicties een zeer concrete bijdrage aan de Europese Oecumene zouden leveren.

Ten derde denk ik dat het 'bisschopforum' op langere termijn eveneens een belangrijke bijdrage aan de oecumenische beweging zou kunnen zijn. De theologenconferentie waarschuwt op dit punt echter voor het feit dat men bij dit initiatief gemakkelijk op het niveau van een 'episcopaal toerisme' zou kunnen blijven steken. Men heeft daarin gelijk en we moeten dus meteen proberen enkele niveaus dieper in te steken.³⁷

Dat lijken mij prioriteiten te zijn. Toch hoor ik, ook bij deze beperkte prioriteitenlijst, nog mensen waarschuwen voor overschatting van de beperkte middelen aan mensen en financiën die de bisschoppenconferentie en onze lokale kerken ter beschikking staan. We moeten realistisch zijn!

Dat moeten we inderdaad zijn enerzijds, maar anderzijds moeten we ook ons ervan bewust zijn dat een roeping nooit *helemaal* realistisch is. En daar gaat het toch om, en daar ging het mij om in deze lezing, ons ertoe aan te zetten de vrijheid te nemen om op die roeping in te gaan. Het statuut van de bisschoppenconferentie spreekt in dit verband van 'de oecumenische opdracht waarvoor de Unie van Utrecht zich gesteld weet', wat overigens een wat zuinige vertaling is van het Duitse *Selbstverpflichtung!*³⁸

---

³⁷ Vgl de slotverklaring van de theologenconferentie die te vinden is op de site van de Unie van Utrecht.

³⁸ Preambule van het Statuut, nummer 5